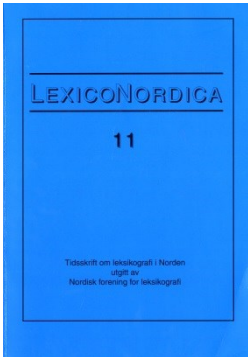

LexicoNordica

Forfatter:	Ilse Cantell [En ny specialordbok för en tvåspråkig verklighet]	
Anmeldt værk:	Ambrosius Wolltén (red.). 2003. <i>Suuri lakikielen sanakirja suomi-ruotsi-suomi</i> (Stor finsk-svensk-finsk juridisk ordbok). Esbo: Plataani Oy	
Kilde:	LexicoNordica 11, 2004, s. 211-228	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Ilse Cantell

En ny specialordbok för en tvåspråkig verklighet

Ambrosius Wollstén (red.): *Suuri lakikielen sanakirja suomi-ruotsi-suomi*. (Stor finsk-svensk-finsk juridisk ordbok). Esbo: Plataani Oy 2003. 876 s.

Lagspråket svenska, översättning till finska

Finlands lag var ända till separationen från Sverige 1809 lika med Sveriges lag. Under den svenska tiden översattes landslagen och stads-lagen till finska och senare också 1734 års lag. Bland de tidiga lag-översättarna fanns länsssekreteraren i Åbo och Björneborgs län Samuel Forseen, som började översätta 1734 års lag till finska genast efter att den stiftats och getts ut i text. 1734 års lag var i kraft under auto-nomitiden (1809–1917) överlevde den. Den översattes på nytt till finska av Gustaf Cannelin: Handelsbalken (fi. *kauppakaari*), jordabalken (fi. *maakaari*), byggningsbalk (fi. *rakennuskaari*) och rättegångsbalken (fi. *oikeudenkäymiskaari*) är fortfarande i kraft i Finland även om de till stora delar ändrats i olika skeden.

Lagspråken finska och svenska, översättning till svenska

Efter att Finland blev självständigt 1917 och fick sin regeringsform 1919 publiceras alla lagar i *Finlands författningssamling* både på finska och på svenska¹. Finland har alltså ett flerspråkigt nationellt rätts-system, så som Marcus Galdia nämner i sin artikel i föregående nummer av LexicoNordica (2003). En omfattande översättningsverksamhet från finska till svenska i anknytning till lagstiftningsarbetet försiggår i riksdagen, vid Statsrådets translatorsbyrå och i de olika ministerierna och ämbetsverken. År 2000 fick Finland en ny grundlag vilket medförde en hel del ny terminologi och ett omfattande över-sättningsarbete. Dessutom översätts en hel del officiella texter i kommunerna. I all denna textproduktion behövs bra lexikografiska

¹ Dessutom publiceras lagar som gäller lappländska områden också på samiska i *Finland författningssamling*.

hjälpmedel, både allmänspråkliga sådana och lexikografiska produkter på den juridiska terminologins område.

Trots det uppenbara behovet och trots en lång tradition² av två- och flerspråkiga juridiska ordböcker har Finland inte på en tid haft en högklassig och aktuell juridisk ordbok som beskriver endast de två nationalspråken finska och svenska. Y.J. Hakulinens *Uusi lakikielen sanakirja* vars andra upplaga är från 1974 är trespråkig (finsk-svensk-tysk). Den är för länge sedan föråldrad och har inte blivit uppdaterad. Ambrosius Wollstén gav tillsammans med M. Scheinin för ett antal år sedan ut en finsk-svensk-finsk juridisk ordbok med titeln *Lakikielen perussanakirja suomi-ruotsi-suomi* (Juridisk basordbok finska-svenska-finska, 1995). Den är mindre omfattande än den nya ordboken och har inte fått erkänsla som vederhäftig ordbok. Den ordboken nämns över huvud taget inte i förtexterna till den nya ordboken och det är därför oklart om författaren tänkt sig denna som en bearbetad och utvidgad upplaga av den tidigare ordboken eller om den nya ordboken är ett helt nytt verk utarbetat från helt nya utgångspunkter.

Ett viktigt hjälpmedel för skribenter som producerar texter i anknytning till juridik och förvaltning är *Svenskt lagspråk i Finland* (i fortsättningen förkortat SLAF)³. *SLAF* är framför allt en handbok som ger råd i språkriktighetsfrågor och andra frågor för dem som översätter och granskar lagar. Någon ordbok är *SLAF* inte, men den innehåller en omfattande finsk-svensk ordlista över sådana ord som ofta används fel i Finland. I ordlistan ingår också ord och uttryck som rekommenderats av Statsrådets svenska språknämnd.

Statsrådets språktjänst ger ut terminologiska ordlistor från olika områden inom förvaltningen. Språktjänstens verksamhet är terminologiskt inriktad och publikationerna vanligen flerspråkiga. Bland de senaste finns t.ex. den femspråkiga (finsk-svensk-engelsk-tysk-franska) *Verosanasto Skatteordlista* (2002) med termer från skatteförvaltningens område.

Finlands författningssamling publiceras i form av häften med de nyaste författningarna och alla ändringar i de befintliga författningarna. Författningssamlingen finns nu också tillgänglig på Internet på adressen www.finlex.fi med namnet FINLEX®. FINLEX®-tjänsten ger tillgång till nio olika databaser, bl.a. en finskspråkig och en svenskspråkig författningsdatabas där man kan göra sökningar i lagtexter på respektive

² Marcus Galdia redogör förtjänstfullt för den här traditionen i *LexicoNordica* 10 (2003:124ff.)

³ *SLAF* kommer ut i en fjärde upplaga vid tiden då detta skrivs och hinner därför inte recenseras förrän i nästa nummer av *LexicoNordica*.

språk. Dessutom ger FINLEX® tillgång till en del ordlistor, bl.a. en femspråkig domstolsordlista i pdf-format. Denna ordlista är utarbetad och utgiven också i bokform av Statsrådets språktjänst. Lagböckerna *Finlands lag I–II* ges ut på ett kommersiellt förlag och de innehåller de mest centrala författningstexterna.

En hel del arbete görs alltså på offentlig nivå för att det finska och det svenska lagspråket i Finland skall vara så vårdat och enhetligt som möjligt. De här nämnda hjälpmedlen når en stor skara av professionella översättare. Målgrupperna och de faktiska användarna är troligen en ganska väl avgränsad grupp.

Förutom dessa hjälpmedel innehåller också de allmänspråkliga finsk-svenska och svensk-finska ordböckerna juridiska termer och samhällsterminologi. *Stora finsk-svenska ordboken* (2004, i fortsättningen SFSO) som föreligger som manuskript då detta skrivs, är en allmänspråklig storordbok och den innehåller bland sina ca 95.000 artiklar ca 1000 artiklar med ämnesmarkören *oik* för juridisk terminologi. SFSO är avsedd att tjäna professionella översättare och den används också flitigt av översättarna vid de olika institutionerna där offentliga texter översätts i Finland. Senare i denna recension skall jag med hjälp av ett litet test se om det finns en lucka mellan denna ordbok, som är den mest omfattande ordboken mellan finska och svenska, och behovet hos översättarna. Jag skall se om denna lucka kan fyllas av en fackordbok av den typ som *Suuri lakikielen sanakirja suomi-ruotsi-suomi* är en representant för.

Den nya juridiska ordboken

Suuri lakikielen sanakirja suomi–ruotsi–suomi (i fortsättningen AW) är en biskopal tvåspråkig fackordbok som beskriver ordförrådet i finskspråkiga och svenskspråkiga finländska lagtexter. Ordboken består av en finsk-svensk ordlista på 384 sidor och en svensk-finsk ordlista på 350 sidor. Dessutom ingår i boken fem omfattande bilagor⁴, en finsk-svensk lista med juristtitlar, en svensk-finsk dito, benämningarna på författningarna i Finlands författningssamling i en finsk-svensk förteckning och i en svensk-finsk förteckning. Sist i boken finns en lista med böjningsparadigmen för oregelbundet böjda svenska verb.

⁴ Jag använder här ordet *bilaga* även om man lika väl kunde kalla dessa element rätt och slätt för delar i ordboken. De har en självständig funktion och upptar ca en sjättedel av bokens sidantal.

Ordboken är utgiven av företaget Plataani Oy som bedriver både förlagsverksamhet och kursverksamhet. Författaren till ordboken, Ambrosius Wollstén, är själv lärare på företagets kurser i juridikens svenska. Företagets webbplats erbjuder förutom kurs- och produktpresentationer av förlagets böcker också material som fungerar som uppdatering till den tryckta ordboken. En användare som skaffat boken antingen via bokhandeln eller direkt från förlaget kan skaffa sig en användaridentifikation som ger honom eller henne gratis åtkomst till det kompletterande materialet. Ett nytt och fräscht sätt att så gott som direkt förse sina användare med kontinuerligt uppdaterat material!

Uppdateringarna gäller den finsk-svenska och den svensk-finska ordlistedelen i boken och de två delarna med benämningarna på författningarna i Finlands författningssamling. Uppdateringarna finns utlagda på Internet i form av tabeller som överförts i pdf-format. Författningslistorna finns sorterade i två olika tabeller för respektive språkriktning, dels i alfabetisk ordning, dels sorterade enligt det nummer författningarna har i Finlands författningssamling. Åtminstone tills vidare har inte listorna med juristtitlar kompletterats med några uppdateringar, men titlarna är inte heller ett område där nyheter dyker upp lika ofta som när det gäller ny lagstiftning.

Uppdateringarna på nätet börjar med lagar från utgivningsåret och då detta skrivs (april 2004) har ca hälften av benämningarna på lagar från 2003 hunnits med.

Det uppdaterade materialet på nätet fungerar inte som en riktig elektronisk ordbok. Sökningar kan inte göras i en databas, enligt uppslagsord, i fulltext eller med hjälp av trunkeringstecken. Uppdateringarna fungerar på pdf-formatets villkor och man söker i dokumenten på samma sätt som i vilket pdf-dokument som helst, dvs. med tangentkombinationen *Ctrl f* eller genom rullning upp och ner. Något bättre blir sökmöjligheterna av att lagbenämningarna finns sorterade dels alfabetiskt, dels enligt författningsnummer. Det senare ”åtkomstalfabetet” finns inte i den tryckta ordboken.

Syfte och målgrupp

AW är på samma sätt som de flesta allmänspråkliga ordböcker mellan finska och svenska i första hand avsedd för finskspråkiga användare. (Detta gäller inte alltid fackordböcker mellan dessa språk, eftersom fackspråksöversättare från finska till svenska ofta har svenska som modersmål.) Ordbokens titel, innehållsförteckning och förord ges bara på finska. Endast på finska står också rubrikerna för de olika delarna i

boken, dvs. rubriken för förkortningsförteckningen, för den finsk-svenska och den svensk-finska ordlistan, för de två bilagorna och för förteckningen över oregelbundet böjda verb. Det att man valt att ha med den sista verbförteckningen förstärker ytterligare uppfattningen om ordbokens funktion som hjälpmedel för finskspråkiga användare. För de finskspråkiga användarna har verbförteckningen ett mervärde.

Dessutom kan man utgående från förordet sluta sig till att ordboken är avsedd att användas i Finland och som hjälpmedel i arbetet med texter som avser finländska förhållanden inklusive Åland. Enligt förordet upptas i boken ord som förekommer i Sveriges lagstiftning endast i begränsad utsträckning i vissa fall då ordet i fråga inte stämmer överens med det som används i lagtexterna i Finland.

Målgruppen är inte helt identisk med den målgrupp som t.ex. handboken *Svenskt lagspråk i Finland* och ordlistorna utgivna av Statsrådets språktjänst är avsedda för. Det kan tänkas att en fackordboks användargrupper är något mera omfattande än de grupper som använder terminologiska ordlistor. Enligt *NLO* kan det vara orsak att göra skillnad mellan fackordböcker för lekmän och fackordböcker för specialister. Den senare typen innefattar terminologiska ordböcker som bearbetats enligt terminologiska principer. Också en lekman kan ibland tänkas använda en fackordbok av rent intresse för ordförrådet på området.

Om man betraktar *AW* som en fackordbok för specialister består problemet med målgruppen. Översättarna vid Statsrådets translatorsbyrå och i riksdagen översätter lagtexter och en hel del andra texter från finska till svenska och översättarnas modersmål är svenska. Att producera svensk text på så hög specialiseringsnivå klarar inte en icke-svenskspråkig person av, inte ens med hjälp av en hur högklassig ordbok som helst. Målgruppen för *AW* måste alltså sökas på annat håll. Om användarna är tänkta att vara personer med finska som modersmål, vilket alltså ordbokens metaspråk och utomtexter tyder på, finns det en hel del andra grupper som kan ha användning av detta slag av fackordbok. Översättning och annan svensk produktion av officiella texter sker på många håll i Finland och ofta är det en finskspråkig person som översatt en text eller producerat den i original.

En juridisk ordbok kan dessutom tänkas ha en funktion som hjälpmedel i muntlig "textproduktion". Finlands grundlag tryggar medborgarnas rätt att inför domstol och andra myndigheter använda sitt eget språk, dvs. finska eller svenska. Domare och andra tjänstemän i Finland skall kunna svenska åtminstone till ett minimum. Dessa svensk-kunskaper hör alltså till tjänstemännens behörighetskrav, men är mycket ofta just minimala och då kan det väl tänkas att det hos domstolarna och

myndigheterna finns ett praktiskt behov av en ordbok som innehåller mera juridisk terminologi än de allmänspråkliga ordböckerna.

Typ av ordbok, de lexikografiska principerna

Något eget terminologiskt arbete ligger inte bakom AW. Ordboken är inte bearbetad enligt terminologins principer. Men ordbokens lemman är ord från ett begränsat fackområde. Det är inte fråga om en terminologisk ordlista och inte om en allmänspråklig ordbok utan om en fackordbok inom fackområdet juridik. Nedan koncentrerar jag mig i min presentation och värdering just på den egentliga delen av ordboken, dvs. de två ordlistorna.

Ordbokens informationstyper är i den svensk-finska delen semantiska och för svenskans del i den finsk-svenska ordlistan semantiska och formella. På vissa ställen förekommer också encyklopedisk information som användaren kan tänkas ha nytta av vid översättningsarbetet. Så anges t.ex. om termen *lantmäteriavgift* (fi *maanmittausmaksu*) på båda sidorna i ordboken att benämningen utgått den 1.1.1997.

En typisk artikel innehåller kort och gott ett ettordslemma och en ettordsekvivalent. I den finsk-svenska listan kan en artikel typiskt se ut så här:

korvauspäätös ersättningsbeslut, -et

Motsvarande lemma-ekvivalentpar ges i den svensk-finska ordlistan utan böjningsangivelse:

ersättningsbeslut korvauspäätös

Ordbokens lemman är dock inte alltid ettordsenheter utan också fraser har lemmatiserats. I den finsk-svenska ordlistan finns i anslutning till *korvaus* åtta fraslemman som enligt ett mera traditionellt lemmatiseringssätt hade placerats som exempelfraser under lemmat *korvaus* ('ersättning')⁵. I det sista fallet här nedan finns t.o.m. kasusformen abessiv lemmatiserad:

korvaukseen oikeutettu ersättningsberättigad; skadeståndsberättigad

korvauksen hakija ersättningsökande, -n

⁵ På grund av finskans gradböjning placeras dessa dessutom före det "riktiga" lemmat i kasus nominativ (*korvaus*).

korvauksen järjestely ersättningsreglering, -en
korvauksen korotus ersättningsförhöjning, -en
korvauksen määrä ersättningsbelopp, -et
korvauksen saaja ersättningstagare, -n
korvauksen taso ersättningsnivå
korvauksetta gratis

Ekvivalenterna till fraslemmana ovan är ettordsenheter och det verkar som om det här var ekvivalenterna som föranlett lemmatiseringen av fraserna. Samma intryck av att målspråket styr lemmatiseringen förstärks av det faktum att liknande lemmatiseringar av fraser också finns på den svensk-finska sidan i ordboken.

Så ges där t.ex. hela elva lemman som är nominalfraser börjande med adjektivet *enskild/enskilt*:

enskild borgensman yksityistakaaja
enskild delgivning erityistiedoksianto
enskild fiskerätt yksityisen kalastusoikeus
enskild kund henkilöasiakas
enskild näringsidkare yksityinen elinkeinonharjoittaja
enskild pantsättare yksityinen pantinantaja
enskild särskild förmån yksityinen erityinen etuus
enskild tillandning yksityinen vesijättö
enskild väg yksityinen tie
enskilt haveri yksityinen haveri
enskilt intresse yksityinen etu

Detta är ett lemmatiseringssätt som för en lexikograf kan verka något ovetenskapligt. Det är framför allt praktiskt och troligen också användarvänligt i och med att fraserna är lätta att finna då de alltid börjar en ny rad och har samma typografi som ”riktiga” lemman. Lemmatiseringssättet praktiseras ibland i fackordböcker, t.ex. i *Ruotsalais-suomalainen työmarkkinasanasto – Svensk-finsk arbetsmarknadsordlista* (1989) som utgetts av Sverigefinska språknämnden. Det är ett mera ovanligt lemmatiseringssätt i allmänspråkliga ordböcker, men förekommer t.ex. i det finska förlaget Gummerus tvåspråkiga ordböcker. I Gummerus ordböcker har tanken bakom lemmatiseringssättet varit just användarvänligheten.

Något överdrivet verkar detta lemmatiseringssätt dock då två hela sidor i början av bokstaven *i* upptas av ”lemman” som börjar med prepositionen *i*, börjande med frasen *i andra hand* (på finska

'toissijainen'⁶) och slutande med *i övrigt* (på finska 'muuten'). I många fall hade en lemmatisering enligt ett annat ord i frasen varit mera lyckad. Frasen *i övrigt* finns t.ex. bara på detta ställe, inte under lemmat *övrig*. Många av de finska ekvivalenterna är ettordsenheter, vilket tyder på att kanske just den svensk-finska listan uppstått som en s.k. vänd ordbok⁷. Med modern teknik är detta möjligt och ger ett användbart resultat, men en ordentlig redigering är dock på sin plats om inte materialet i ordboken skall verka som en oorganiserad massa ord och fraser som vänts hit och dit bara för att en önskad volym skall nås.

I samma rad av lemmat på prepositionen *i* finns frasen *i strid med tro och heder* som kompletteras med verbfrasen *handla ~*. I den finsk-svenska ordlistan är "lemmat" *kunnianvastaisesti ja arvottomasti* och den kompletterande frasen är här *menetellä ~*. Här är lemmatiseringen enligt ett av de i frasen mera betydelsebärande elementen, dvs. det första adverbet, absolut användarvänligare än om lemmatiseringen hade skett enligt verbet. Men på den svensk-finska sidan fungerar inte spegelvändningen lika bra. Där borde prepositionsfrasen helst ha lemmatiserats enligt vilket annat ord som helst men inte enligt prepositionen.

En typisk artikel i *AW* innehåller varken definitioner eller exempelfraser. I vissa fall förekommer dock i anslutning till lemmat och ekvivalenten/ekvivalenterna inom parentes ett stycke kontext som kan tolkas antingen som exempelfras eller som en typ av definition. I båda fallen tycks funktionen vara att belysa ordets betydelse, för exempelfrasernas del alltså inte t.ex. en syntaktisk beskrivning e.d.:

kuntoutuksen asiakaspalveluyhteistyö (laki ~stä)

rehabiliteringssamarbete, -t (lag om ~)

mogenhetsprov (akademiskt ~) kypsyysnäyte (korkeakoulun ~)

I det första fallet är det nog rätt svårt att inse exempelfrasens funktion. Exempelfrasen belyser inte "lemmats" betydelse. En annan viktig funktion som exempelfraserna i en ordbok har, är beskrivningen av syntaktiska regler på frasnivå. Den enda syntaktiska svårigheten i frasen *lag om rehabiliteringssamarbete* är valet av preposition i samband med substantivet *lag* och det borde helst anges under lemmat *lag*. Det är det

⁶ Här ger ordboken en adjektivöversättning av frasen som visserligen kan fungera som efterställt attribut men också som adverbial. I det senare fallet vore en icke-adjektivisk ekvivalent korrektare, förslagsvis adverbet *toissijaisesti*.

⁷ Tvåspråkig ordbok som baserar sig på samma lexikaliska material som en tidigare tvåspråkig ordbok i motsatt riktning (*NLO*).

naturligaste stället för användaren att söka hjälp på. Något bättre fungerar de kompletterande exempelfraserna då de kan ses som en slags definitioner, t.ex.

lagman (~ **vid en tingsrätt**) laamanni (käräjäoikeuden ~)

Speciellt nyttiga är de definitionsliknande exempelfraserna då det gäller för Åland specifika företeelser. Hänvisningen till Åland kan finnas med bara som ett genitivattribut, t.ex. vid uppslagsordet *landskapsåklagare*:

landskapsåklagare (Ålands ~) maakunnansyyttäjä

Nyttiga är också de exempelfraser där användaren får hjälp i fråga om val av andra ord i samband med uppslagsordet. Sådana val kan vara ytterst svåra för en användare vars modersmål det inte är fråga om.

vårdledighet (**partiell ~, tillfällig ~**) hoitovapaa (osittainen ~; tilapäinen ~)

revisorsförsäkran (**avge ~**) tilintarkastajan vakuutus (antaa ~)

I exceptionella fall förekommer i ordboken också regelrätta definitioner:

revisionssekreterare (**föredragande vid HD i Sverige**)
oikeussihteeri (Ruotsin korkeimmassa oikeudessa)

Objektspråken⁸

Ordbokens titel *Lakikielen sanakirja* innehåller den finska termen *lakikieli* ('lagspråk'), som kan tänkas avse både juridiska termer och språket i lagtexterna. Nedan i beskrivningen av ordbokens innehåll visar jag exempel på hur lemmabeståndet i *AW* återspeglar båda uppfattningarna om vad lagspråk är för något.

Som alltid då det gäller språkparet finska och svenska, finns sammanlagt fyra varieteter med i bilden, nämligen finskan i Finland, finskan i Sverige, svenskan i Sverige och svenskan i Finland. De två objektspråken i *AW* är de finländska varieteterna av finska respektive svenska. Sverigefinskan finns inte alls med i boken men däremot har

⁸ Det språk som ordboken beskriver (*NLO*).

sverigesvenska termer fått plats i vissa fall då en finlandssvensk term avviker från den sverigesvenska termen. Då finner man t.ex. under det finska lemmat *purku* följande:

purku (sopimuksen ~; kaupan ~; tuomion ~) hävning, -en (~ av avtal; ~ av köp); återbrytande, -t (~ av dom, i Sverige: beviljande av resning⁹)

Något inkonsekvent verkar det att markeringen i dessa fall är på svenska. Är detta kanske en liten avvikelse från ordbokens genuina ändamål, dvs. tanken om finskspråkiga användare? En eventuell icke-finskkunnig svensk användare kan tänkas behöva en svensk markör. I Finland klarar också de flesta svenskspråkiga översättare ett ”användargränssnitt” i form av finskt metaspråk.

Ordbokens innehåll

Ovan har jag gått igenom de allmänna lexikografiska principerna som legat bakom *AW* och det sätt på vilket informationen i ordboken strukturerats. Genomgången har väckt en del frågor om hur konsekvent ordbokens författare haft i tankarna en viss användargrupp. I vissa fall förhåller jag mig något kritisk till presentationssättet i ordboken. Ordboken ser ut att bekräfta Marcus Galdias (2003:120) uppfattning om att juridiska ordböcker snarare är ett resultat av att författarna velat uppfylla ett praktiskt behov än av viljan att problematisera lexikologiska och lexikografiska frågor.

I det följande skall jag koncentrera mig på det egentliga språkliga materialet i ordboken utan att se på de lexikografiska aspekterna. Jag skall också se hur ordboken fyller det praktiska behov som en allmänspråklig ordbok inte klarar av att fylla.

Ordmaterialet i själva ordlistedelen är rätt omfattande. Antalet uppslagsord nämns varken i förordet eller i baksidestexten, men ett prov på några sidor gav ett genomsnittligt antal på 47 termer per sida. Detta ger uppskattningsvis cirka 18.000 termer på den finsk-svenska sidan och cirka 16.500 termer på den svensk-finska sidan.

Inget eget terminologiskt arbete ligger bakom ordboken. Begreppsfälten är många och täckningen säkras i viss mån av mängden. I viss mån har olika begreppsält i vid bemärkelse troligen ringats in, men

⁹ I den svensk-finska listan finns visserligen under lemmat *återbrytande* ekvivalenten *resning* och inte en hel fras, och själva lemmat *resning* är också en ettordsenhet med den finska ekvivalenten *tuomion purku*.

detta nämns inte direkt. I förordet nämner författaren att ordboken ger en omfattande beskrivning av ordförrådet och begreppen på olika rättsområden i finsk lagstiftning.

Bland innehållet i *AW* finns termer som kan betraktas som rent juridiska termer. Detta är termer som hänför sig till Finlands grundlag, lagstiftning, rättskipning o.d., samt benämningar för institutioner inom den statliga och kommunala förvaltningen och titlar för tjänstemän verksamma inom dessa områden. Termerna nedan är ett prov på dessa typer¹⁰:

perustuslain säätämisyjärjestys 'grundlagsordning'
tuomioistuinmenettely 'domstolsförfarande'
vahvistaa tuomio 'fastställa en dom'
kärjäkunta 'tingslag'

Tieliikelaitos 'Vägverket'
kuntainliitto 'kommunalförbund'
kärjäjätuomari 'tingsdomare'
lainsäädäntöjohtaja 'lagstiftningsdirektör'

Ytterligare finns i ordboken termer som hänför sig till finländska och internationella organisationer och avtal. Till denna grupp räknar jag också den EU-terminologi som *AW* tar upp:

ETYJ (Euroopan turvallisuus- ja yhteistöjärjestö) 'OSSE (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa)'
pohjoismainen sosiaalipalvelusopimus 'nordisk konvention, -en om socialt bistånd och sociala tjänster'
Yhteinen tullitariffi 'Gemensamma tulltaxan'

En viktig grupp bland termerna i ordboken är termer från olika specialområden som det stadgas om i lag. Till denna grupp hör termer från arbetslagstiftningen, sociallagstiftningen och konsumentskyddslagstiftningen:

pysyväisluonteinen kokoaikatyö 'fast heltidsarbete'
tilapäinen palvelussuhde 'tillfälligt anställningsförhållande'

¹⁰ Nedan ges exempel endast från ordbokens finsk-svenska ordlista. Då en vänd ordbok skymtar bakom de två ordlistorna kanske turvis här och där på bägge sidorna, det framgår inte klart vid min genomgång- avstår jag ifrån att kontrollera om samma sak finns på andra sidan. Jag utgår ifrån att så är fallet.

toimeentuloetuus 'utkomstförmån'
sairaanhoitopiiri 'sjukvårdsdistrikt'

tuoteturvallisuus 'produktsäkerhet'
kuluttajasaatava 'konsumentfordran'

Sist vill jag nämna en typ av ord som befinner sig i zonen mellan allmänspråkliga ord och rena juridiska termer. Dessa är ord och uttryck från det juridiska specialspråket som för en vanlig språkbrukare kan vålla svårigheter då det gäller just ordvalet. Nedanstående lista får vara ett litet prov på detta:

käyttää julkista valtaa 'utöva offentlig makt'
menetellä törkeän huolimattomasti 'handla grovt vårdslöst'
poikkeuksellisissa tapauksissa 'i undantagsfall'
poistaa käytöstä 'ta ur bruk'
pyrkii 'sträva efter'
pysyvästi 'permanent, för gott'
toimia jonkin mukaisesti 'efterleva'

Ett litet experiment

För att testa huruvida AW fyller en uppgift allmänspråkliga ordböcker inte klarar av att fylla valde jag en finskspråkig text från den finländska Arbetslöshetsförsäkringsfondens webbplats (www.tvr.fi) och försökte översätta texten med hjälp av *SFSO*. Jag fortsatte med översättandet tills jag fick ihop en lista på 15 termer som inte finns i *SFSO* och sedan slog jag upp dessa ord i AW. Testet gör ingalunda anspråk på att vara heltäckande eller på att ge en absolut rättvis bild av vad AW klarar av. Men testet liknar den typ av bläddrande som kan stå bakom ett beslut hos en eventuell köpare av ordboken. Här sker bläddrandet med hjälp av en bestämd text och ett översättningsbehov. En annan (och eventuellt längre) text hade gett ett annat kvantitativt resultat. De 15 orden som sållades fram i detta lilla test är följande:

Term på www.tvr.fi	Svensk ekvivalent	Källa
<i>Eläketurvakeskus</i>	Pensionsskyddscentralen	AW
<i>ennakkorahoitus</i>	förhandsfinansiering	(annan)

<i>kertymävuosi</i>	inflytandeår	(annan)
<i>korvaussäännös</i>	stadgande om ersättning	(annan)
<i>perintämenettely</i>	indrivningsförfarande	AW
<i>perintäsopimus</i>	inkasseringsavtal	AW
<i>rahoitussuunnittelija</i>	finansieringsplanerare	(annan)
<i>suhdannepuskuri</i>	konjunkturbuffert	AW
<i>tapaturmavakuutuslaitos</i>	olycksfallsförsäkringsanstalt	AW
<i>työeläkelisä</i>	arbetspensionstillägg	AW
<i>työsopimuslaki</i>	arbetsavtalslag (förr lag om arbetsavtal)	AW
<i>työttömyyskassamenot</i>	arbetslöshetskassornas utgifter	(annan)
<i>työttömyysvakuutusmaksu</i>	arbetslöshetsförsäkringsavgift	AW
<i>työttömyysvakuutusrahasto</i>	arbetslöshetsförsäkringsfonden	AW
<i>työvoimapolitiittinen</i>	arbetskraftspolitisk	AW

I fem fall förekommer i översättningen av den finskspråkiga texten en svensk översättning som inte hade gått att finna i AW. Översättaren hade, även om han eller hon haft tillgång till AW varit tvungen att gå vidare till andra källor, kanske till lagtexten där översättaren av lagen löst problemen, eller till fackordböcker från andra områden. För en del av missarna ovan hade en fackordbok från områdena affärliv och ekonomi varit till hjälp som komplettering till den juridiska ordboken. (I tabellen har jag sedan fyllt i missarna från de svenska texterna på Arbetslöshetsförsäkringsfondens webbplats.)

En liten kontroll

Att bedöma vederhäftigheten hos en nyutkommen ordbok är en nästan omöjlig uppgift. Recensenten är hänvisad till två alternativ. Det första är att använda ordboken vid översättning och vänta tills tillräcklig erfarenhet eventuellt visat ordbokens värde som tillförlitligt hjälpmedel. En annan rimlig metod är att ta ett sampel bland uppslagsorden i ordboken och kontrollera det mot en annan sekundär- eller primärkälla.

Jag valde den senare metoden. Jag plockade med hjälp av slumpetal¹¹ ett sampel på 45 finska uppslagsord ur ordbokens finsk-svenska del. Jag kontrollerade de ekvivalenter *AW* ger för dessa mot lagtexterna på FINLEX®-tjänsten. Då ordet i fråga inte gick att finna i lagtexterna, sökte jag hjälp i två andra källor som kan anses ha kommit till oberoende av *AW*. Dessa är båda sekundärkällor. Den ena är manuskriptet till *SFSO* där just de juridiska termerna fått en omfattande genomgång. Den andra är manuskriptet till en ny finsk-svensk-finsk militärordbok (senare *MOB*) som är planerad att komma ut under detta år. De två sekundärkällornas författare har inte heller under sitt arbete haft tillgång till *AW*.

Samplet (stickprovet) utgör ca 0,25 % av uppslagsorden i ordbokens finsk-svenska del. Uppslagsorden i samplet, deras ekvivalenter i *AW* och den bekräftande källan redovisas i tabellen på nästa sida:

Av de 45 orden i mitt stickprov betraktade jag fem (*pommi*, *puute*, *pääsykoe*, *raha* och *raivaaminen*) som så allmänspråkliga att jag bara kontrollerade dem med hjälp av *SFSO*. 28 ekvivalenter (nästan 2/3) kunde direkt bekräftas med hjälp av lagtexterna på FINLEX®-tjänsten. Av de övriga ekvivalenterna gick tre (ekvivalenterna till *puolustuslaite*, *päiväkäsky* och *radiokutsu*) att bekräfta med hjälp av den ovannämnda militärordboken (*MOB*) och två med hjälp av *SFSO*. Ytterligare två ekvivalenter (till *pukeutumistila* och *päivystys*, *päivystää*) gick att bekräfta med hjälp av *SFSO*.

Uppslagsord	Ekvivalent i <i>AW</i>	Bekräftande källa
<i>poliisitoimi</i>	polisväsen	Finlex®
<i>pommi</i>	bomb	SFSO
<i>prokuristi</i>	prokurist	Finlex®
<i>prosenttimääräinen</i>	procentuell	SFSO
<i>prosessia koskeva</i>	processuell	Finlex®?
<i>prosessivaltuus</i>	processlegitimation	Finlex®
<i>puhdas ansiotulo</i>	nettoförvärvsinkomst	Finlex®
<i>pukeutumistila</i>	omklädningsrum	SFSO
<i>puolustuslaite</i>	försvarsanläggning	MOB
<i>puolustusministeri</i>	försvarsminister	Finlex®

¹¹ Jag lottade fram 45 slumpetal på intervallet 1–1000 med hjälp av en slumpetalsgenerator på Internet (www.randomnumbergenerator.com) och startade plockningen på den slumpmässigt valda sidan 225 i ordboken.

<i>puolustusväline</i>	försvarsanordning	–
<i>purkamisperuste</i>	hävninggrund	Finlex®
<i>puute (poistaa ~)</i>	brist (avhjälpa ~)	SFSO
<i>pyrotekninen aine</i>	pyrotekniskt ämne	Finlex®
<i>pysäköintikielto</i>	parkeringsförbud	Finlex®
<i>pysäköintivirhemaksu</i>	parkeringsbot	Finlex® ¹²
<i>päihtymys</i>	berusning	Finlex®
<i>Päijät-Häme</i>	Päijänne-Tavastland	Finlex®
<i>päivystys (päivystää)</i>	jour (ha jour)	SFSO
<i>päiväkäsä</i>	dagorder	MOB
<i>päiväätä</i>	datera; dagteckna	Finlex®
<i>päällystemateriaali</i>	beläggningsmaterial	Finlex®
<i>pääsykoe</i>	inträdesprov	SFSO
<i>päätösehdotus</i>	beslutsförslag	Finlex®
<i>päätösneuvottelu</i>	beslutsöverläggning	Finlex®
<i>radiokutsu</i>	radioanrop	MOB
<i>raha</i>	pengar; penning	SFSO
<i>rahalaina</i>	penninglån	Finlex®
<i>rahastoanti</i>	fondemission	Finlex®
<i>rahatalouden etu</i>	penningintresse	–
<i>rahdinantaja</i>	befraktare	Finlex®
<i>rahoituslaitos</i>	finansiellt institut	Finlex®
<i>rahtauskirjaliikenne</i>	certepartifart	Finlex®
<i>raivaaminen</i>	röjning	SFSO
<i>rajamerkki</i>	råmärke; gränsmärke	??
<i>rajankäyntipöytäkirja</i>	rågångsprotokoll	–
<i>rajavartiosto</i>	gränsbevakningssektion	Finlex®
<i>rajoitusaika</i>	begränsningstid	Finlex®
<i>rakennemuutosalue</i>	strukturuomvandlingsområde	–
<i>rakennerasite</i>	konstruktionsservitut	Finlex®
<i>rakennettu tie</i>	anlagd gata	–
<i>rakentaa (~ tontti; ~ rakennus)</i>	bygga; bebygga en tomt; uppföra byggnad	Finlex®
<i>rakentamisrikkomus</i>	byggnadsförseelse	Finlex®
<i>rangaistusasteikko</i>	straffskala	Finlex®
<i>rantavyöhyke</i>	strandzon	Finlex®

Bland de ekvivalenter som inte direkt gick att bekräfta med hjälp av de källor jag använt finns ekvivalenten till ordet *puolustusväline* i MOB men där var den finska ekvivalenten *puolustuslaite*. För termen *rakennettu tie* anger AW ekvivalenten *anlagd gata*, som förekommer i en lagtext på Finlex®, men den finska termen är där *rakennettu katu*.

¹² För uppslagsordet **pysäköntivirhemaksu** ger AW den sverigesvenska ekvivalenten felparkeringsavgift helt korrekt med angivelse om att ordet används i Sverige. Detta kunde bekräftas med hjälp av Rixlex-tjänsten på Sveriges riksdags webbplats.

Det svenska ordet *processuell* ges som ekvivalent för termen *prosessia koskeva*. På Finlex® är den finska termen dock *käsittelyä koskeva*.

Helt obekräftade förblev ekvivalenterna till *rahatalouden etu* och *rakennemuutosalue*. Den senare termen finns i en lag som är upphävd år 1993 och den upphävda svenska lagtexten finns inte på Finlex®. Uppslagsordet borde kanske inte ha kommit med i en ny juridisk ordbok. Den första ekvivalenten till termen *rajamerkki* (*råmärke*) finns i lagtexter på Finlex®, däremot inte den senare (*gränsmärke*) som visserligen förekommer på webbplatserna för ett antal svenska kommuner. Termen *rajankäyntipöytäkirja* ('rågångsprotokoll') är föråldrad och förekommer bara i äldre texter. Också vid uppslagsordet *päivätä* anger AW en föråldrad ekvivalent, *dagteckna*.

Jag ville inte i genomgången ovan använda mitt sampel som ett regelrätt statistiskt urval ur AW utan närmast som ett stickprov på hurudana termer och termekvivalenter som går att finna i ordboken. Provet visar att AW i stort kan betraktas som rätt pålitlig. Den innehåller för det mesta just sådant material som förordet anger. Ett antal föråldrade termer finns dock med och på vissa ställen är skillnaden mellan finlandssvenskt och sverigesvenskt inte redovisad. Dessa små svagheter ger vid handen att en något noggrannare sällning av materialet kunde ha gett ett gott resultat.

Sammanfattande bedömning

Suuri lakikielen sanakirja suomi-ruotsi-suomi är en välkommen nyhet på sitt område. Den ger upphov till både kritiska och positiva kommentarer.

Kritiska kommentarer får ordboken för att tanken om en målgrupp är något oklar, för att lemmatiseringen inte alltid för användaren till det han eller hon söker på naturligaste möjliga sätt och för en något amatörmässig presentation av det kompletterande materialet på Internet. En kritisk kommentar vill jag också ge förlaget för något slarvigt redaktionsarbete vid språkgranskningen då det gäller innehållsförteckningen. Benämningar på språk skrivs i finskan på samma sätt som i svenskan med gemena och då det gäller språken i en tvåspråkig ordbok skall åtminstone namnet på målspråket skrivas med gemena. I bokens titel, på smutstiteln och på titelbladet står det däremot alldeles riktigt som det skall *suomi-ruotsi-suomi*. Ett par korrekturfel finns också i förkortningsförteckningen i ordbokens början. Helt utan kritik klarar sig ordboken inte heller vid genomgången av ett litet stickprov bland artiklarna.

Positiva kommentarer får Ambrosius Wollsténs ordbok för att den över huvud taget har blivit gjord, för den nya fräscha idén att uppdatera ordboken på Internet, men framför allt för ett rikligt material som är till stor hjälp för översättare som översätter officiella texter och för något mindre professionellt kunniga användare. Också bilagorna som jag inte gått in på så mycket här innehåller nyttigt material. Benämningarna på författningarna i *Finlands författningssamling* har inte tidigare funnits på andra ställen än just i *Finlands författningssamling*, dvs. antingen i lagböckerna *Finlands lag* I–II, på FINLEX®-tjänsten eller i häftena med de nyaste lagarna. Nu finns benämningarna listade och är lätt tillgängliga också för en användare som inte är lika insatt i att söka sig fram bland källor som spetsen bland de professionella språkbrukarna är. AW är en ordbok som kompletterar det allmänspråkliga ordböcker har att ge i och med sin specialisering och det terminologiska ordlistor har att ge i och med sin bredd. För det mesta är den också helt pålitlig. Den fyller absolut sin uppgift i terrängen mellan de allmänspråkliga ordböckerna och terminologiska ordlistorna. Ofta är dock facktexter av det slaget att det inte räcker med en fackordbok. Översättaren behöver flera fackordböcker, kanske från ekonomins och affärslivets områden, och han eller hon blir i vissa fall också tvungen att gå till primärkällorna.

Litteratur

Ordböcker

MOB = Eskola, Ritva, Olof Thodén, *Finsk-svensk-finsk militärordbok* (manuskript). Publ: Forsvarsmaktens central för utveckling av utbildningen.

Hakulinen, Y.J. *Uusi lakikielen sanakirja. Suomi–ruotsi–saksa*. (Nya juridiska ordboken. Finsk-svensk-tysk.) Borgå 1974.

SFSO = *Suomi–ruotsi-suursanakirja. Stora finsk-svenska ordboken. 2. upplagan* (manuskript). Publ: WSOY och Forskningscentralen för de inhemska språken.

Ruotsalais-suomalainen työmarkkinasanasto – Svensk-finsk arbetsmarknadsordlista. Utg. av Sverigefinska språknämnden. Stockholm 1989.

Verosanasto. Skatteordlista. Taxation Glossary. Steuerglossar. Vocabulaire de la Fiscalité. Helsingfors 2002.

Annan litteratur

- Bruun, Henrik, Ann-Marie Malmsten, Sten Palmgren 2004: *Svenskt lagspråk i Finland*. Jyväskylä.
- Finlands lag* I–II. Helsingfors 2003.
- Galdia, Marcus 2003: Flerspråkiga juridiska ordböcker. I: *LexicoNordica* 10, 119–131.
- NLO = Bergenholtz, Henning, Ilse Cantell, Ruth Vatvedt Fjeld, Dag Gundersen, Jón Hilmar Jónsson, Bo Svensén *Nordisk leksikografisk ordbok*. Skrifter utgitt av Nordisk forening for leksikografi. Skrift nr. 4. Oslo 1997.
- Scheinin, Mikael, Ambrosius Wollstén 1995: *Lakikielen perussanakirja suomi–ruotsi–suomi*. (Juridisk basordbok finska-svenska-finska). Helsingfors.

Annat material

- FINLEX©. <http://www.finlex.fi>. Användningstid 2.4.2004.
- Random number generator. <http://www.randomnumbergenerator.com>. Användningstid 24.5.2004.
- Rixlex. <http://www.riksdagen.se/debatt/sfst/index.asp>. Användningstid 24.5.2004.
- Työttömyysvakuutusrahasto. Arbetslöshetsförsäkringsfonden. <http://www.tvr.fi>. Användningstid 6.5.2004.